

búcsúkról. Máskor valós vagy fiktív szerzők (egyházatyák, szentek, hittudósok) tekintélye ajánlja az ima elmondását. Forrásaik többnyire egykorú, Európa-szerte népszerű latin imakönyvek (*Hortulus animae*, *Antidotarius animae*), de a magyar gyűjtemények tipológiai és forrásvizsgálata csak részben történt meg (Katonna Lajos, Szabó Flóris, Lázs Sándor). Feltehetőleg hazai hagyomány útján terjedt szövegekkel is számolhatunk, mint a bajelhárító babonás imádságok esetében, amelyeknek változatai nemegyszer a mai szóhagyományban is fennmaradtak (Erdélyi Zsuzsanna). Ilyen jellegű imádságok sokszor szórványemlékként is megőrződtek. A gyűjteményes kódexeinkbe bemásolt verses imák között ugyanúgy megtalálhatók a nemzetközileg ismert →himnuszok átdolgozásai (pl. a Szt. Bernátnak tulajdonított „Salve mimdi salutare...”), mint a hazai szövegek (→Vásárhelyi András éneke Szűz Máriához).

Lásd még: →hóraskönyv.

Kiad. és irod.: HORVÁTH Cyrill, *Világiak régi magyar imádságos könyvei*, ItK, 1895; KATONNA Lajos, *Újabb adalékok codexeink forrásaihoz*, ItK, 1906; SÁGI István, *Magyar bejegyzések a M. N. Múzeum Széchényi Könyvtárának egy ősnymtatvány kolligátumában*, MKsz, 1906; FRICK József, *A középkori magyar himnusz-költészet*, Kolozsvár, 1910; SZABÓ Flóris, *A hóraskönyvek hatása kódex-irodalmunkra*, ItK, 1967; CSAPODI Csaba, *Magyar nyelvű babonás imádságszöveg egy 15. századi kódexben*, MKsz, 1976; ERDÉLYI Zsuzsanna, *Hegyet hágék, lőtőt lépék*, Bp., 1976; LÁZS Sándor, *Szent Brigitta tizenöt imájának fordítása és átdolgozása egy 16. századi kódexsoportban*, kandidátusi ért., Bp., 1991.

Vizkelety András

imádságelmélet (lat. *ars orandi*)

Az imádkozás és az imádság kérdéseit tárgyaló tudomány. A témára vonatkozó legkorábbi ismert elméleti munkák Órigenésztől (185–254) származnak; az első hangsúlyozottan retorikai szempontú traktátus szerzője Guillelmus Alvernus (1220-tól Párizs püspöke). Munkája a 15. sz.-ban Mo.-on a →kartauziaiakra megvolt. Imádságirodalmunk tanúsága sze-

rint nálunk is használták a nemzetközileg elterjedt szabályokat. Az első ismert magyar szerkesztésű és magyar nyelvű rendszeres *ars orandi* →Medgyesi Pál imádság- és prédikációelméletének (*Doce nos orare, quin et praedicare*, Bártfa, 1650) a tárgyra vonatkozó része. →Szilágyi Tönköly Márton *Biga pastoralisának* (Debrecen, 1684) címe latin nyelvű, de magyar példákat tartalmaz. Mindkettőjük mintái angol és holland puritánus szerzők; a név szerint említettek közül Elnathan Parr (†1632?) és Casparus Sibelius (1590–1658) tekinthető leginkább közvetlen forrásnak. Mindkét munkának irodalmi szempontból legfontosabb részei az imádság megszerkesztésének szabályai.

Irod.: Friedrich HEILER, *Das Gebet. Eine religionsgeschichtliche und religionspsychologische Untersuchung*, München, 1918; Eckart Conrad LUTZ, *Rhetorica divina. Mittelhochdeutsche Prologgebete und die rhetorische Kultur des Mittelalters*, Berlin–New York, 1984; TARNAI Andor, „A magyar nyelvvet írni kezdik”, Bp., 1984; BARTÓK István, *Az imádság retorikája a 17. század magyar irodalomelméletében*, ItK, 1994; GÁBOR Csilla, „Religiosa actio mentis”. *Meditációelmélet és meditációtípusok a kora újkorban Európában és Magyarországon*, in *Devóciók, történelmek, identitások*, szerk. Uő, Kolozsvár, 2004.

Bartók István

imaórák (lat. *horae canonicae*)

A világi papok és szerzetesek naponta rendszeresen és közösen elmondott imáinak a napszakoknak megfelelő neve. Teljesen kifejlett formájában nyolc imaóra volt: a matutinum (éjfélkor vagy napkelte előtt), a laudes (dicséret, napfelkeltekor), a napfelkeltetől napnyugtáig terjedő időszakot 12 részre beosztó időszámítás elnevezése szerint ezután háromóránként követte egymást a prima, a tertia, a sexta, a nona, a vesperae (lucernarium, vecsernye, napnyugtakor), végül a completorium (completa, esti záróima).

A naponkénti közösen, azaz karban történő imámondás a zsidó liturgiából öröklődött a kereszténységre, a rendszeres imát krisztusi parancs (Lk 18,1) is előírta.